

FEATURES ON THE DEVELOPMENT OF ROMANIAN LITERATURE IN VOJVODINA. POETRY AND PROSE

PARTICULARITAȚI PRIVIND DEZVOLTAREA LITERATURII ROMÂNE DIN VOIVODINA. POEZIA ȘI PROZA

Virginia POPOVIĆ,
Universitatea din Novi Sad,
Facultatea de Filozofie
popovic.virdjiniija@ff.uns.ac.rs

Abstract

Until today, Romanian literature in Vojvodina had, shoulder to shoulder with other Balkan literature, a way of its progress, proposing a large list of literary works in the circuit of European values. Some of its creators became known in Europe, mainly due to translations of their works. Even, in the last century, as there were much more works than today, neither now Romanian literature in Vojvodina did not give up on the ideal of being permanently on the readers' table. Also with the number of young people eager for literary affirmation is in an unjustifiable regression. In the paper we will follow the development of the Romanian literature from Vojvodina from the beginning period (half of the last century) to the present day, with the emphasis on some characteristic peculiarities for each generation of writers.

Rezumat

Până în ziua de azi, literatura din Voivodina a avut, umăr la umăr cu alte literaturi balcanice, o cale a ei de progres, propunând astfel o listă mare de opere literare în circuitul valorilor europene, unii dintre creatorii acestora devenind cunoscuți în Europa, ipostază datorată mai ales traducerilor. Chiar dacă acestea din urmă, în secolul trecut, au fost mult mai numeroase decât astăzi, nici acum literatura română din Voivodina nu a renunțat la idealul de a fi permanent pe masa cititorilor, chiar dacă numărul tinerilor dornici de afirmare literară se află într-un regres nejustificabil. În lucrare vom urmări dezvoltarea literaturii române din Voivodina din perioada considerată de istoricii literari „de început” (jumătatea secolului trecut), până în zilele noastre, cu accentul pe unele particularități caracteristice pentru fiecare generație de scriitori.

Keywords: *Romanian literature from Vojvodina, generation, poetry, prose*

Cuvinte cheie: *literatura română din Voivodina, generație, poezie, proză*

Până în ziua de azi, literatura din Voivodina a avut, umăr la umăr cu alte literaturi balcanice, o cale a ei de progres, propunând astfel o listă mare de opere literare în circuitul valorilor europene, creatorii acestora devenind cunoscuți în Europa, ipostază datorată mai ales traducerilor. Chiar dacă acestea din urmă, în secolul trecut, au fost mult mai numeroase decât astăzi, nici acum literatura română din Voivodina nu a renunțat la idealul de a fi permanent pe masa cititorilor, chiar dacă numărul tinerilor dornici de afirmare literară se află într-un regres nejustificabil.

O mare contribuție la europenizare literaturii în discuție o are, evident, critica literară care, dându-i forme noi, contextualizate, o identifică cu mentalitatea noastră, respectiva știință fiind conștiința culturală a criticului în raport cu arhetipurile contemporane ale culturii românești de pe aceste meleaguri. Putem accepta, fără niciun risc, existența câtorva elemente de influență asupra

literaturii române minoritare: a) influența folclorului românesc în perioada anilor cincizeci și mai înainte; b) influența literaturii română generale, în perioada de după anii șaizeci; c) influența curentelor din literatura naționalităților conlocuitoare; d) influența literaturii popoarelor fostei Iugoslavii până la sfârșitul secolului XX; e) influențele literare balcanice și europene pe tot parcursul „metamorfozei” sale; f) influențele străine actuale, de împrumut, datorate internetului sau rețelelor mass-media, apărute în urma destrămării Iugoslaviei, începând cu generația scriitorilor nouăzeciști până în ziua de azi.

Din 1947, an considerat a fi actul de naștere al primelor cărți de beletristică în limba română din ex-Iugoslavia, când scriitorii s-au desprins din masa de intelectuali „înșcolați”, în țară sau în România, și au format o elită cărțurăscă incontestabilă. În opoziție cu exegeții care susțin că această literatură a evoluat pe cont propriu, fiind necesară mai **întâi formarea unor instituții care să o promoveze, putem afirma că ea a fost, de la început, „sensibilă” la influențele modelelor și mișcărilor literare europene cu care s-a putut identifica.** Deoarece literații din Voivodina au fost nevoiți să-și asume propriul destin, au optat, cu o premeditată luciditate și nu din reflex, pentru propriul parcurs istorico-cultural și literar, țel urmat asiduu pentru sincro-nizarea cu fenomenul general românesc, fără însă a renunța la schimbările ce aveau loc în peisajul literar sârbesc. Atunci când în literatura sârbă a început războiul dintre realiști și moderniști, generația scriitorilor români, numită „de mijloc” sau „de identificare” (Ion Dea-conescu), s-a declarat pentru asimilarea limbajului poetic modern, atingând, prin câteva voci inconfundabile, pragul de sus al liricii românești. Ei au reușit, cu mari eforturi intelectuale, să se impună publicului român voivodinean, mai întâi prin vers și apoi prin proză, aducând în fața cititorului spiritul și enigma sinelui.

Poezia de limba română din Voivodina, din anii șaizeci (când se poate fixa începutul unei poezii de valoare în acest spațiu) și până la poezii suprarealiști și postmoderni se schimbă evident, de la greutatea/imposibilitatea comunicării în primii ani de afirmare artistică a poezilor din Voivodina și până în ziua de azi, când se materializează cea mai mare dorință a poetului, comunicarea cu cititorul. La început a predominat poezia inspirată din natură, patrie, dorință de muncă, poetul găsindu-se în lanul de grâu sau lângă dulapurile miroșind a gutui coapte; astăzi poezia sa ajunge la o negare a realității prin tonuri ironice și sarcastice, la descrierea deloc fictivă a unei societăți putrede și alienate, din care el, creatorul, arde de dorința să se desprindă, să evadeze și să se întoarcă acolo de unde sunt și predecesorii lui, în satul românesc. Cu gânduri nostalgice, cu sentimentul trecerii anilor și gândul spre ideea ontologică a omului pe pământ, poetul de azi scrie o altfel de poezie, care nu numai că emoționează, dar transmite intensitatea realității, bineînțeles, în maniera în care această realitate conține trăirea, conviețuirea. Pe de altă parte, versul românesc din Voivodina transmite strarea de grație și stare de greață asupra vremurilor grele din ultimele decenii ale secolului XX în fosta Iugoslavie.

Pentru o privire de ansamblu asupra creației literare de expresie românească din spațiul ex-iugoslav, critica se raportează adesea recurgând la *O istorie a literaturii române din Voivodina*, a lui Ștefan N. Popa. În ultimul timp, însă, cercetările în acest domeniu s-au înmulțit, printre acestea semnalăm exegeza *Literatura română din Voivodina* (Editura Libertatea, Panciova, 2010), de Catinca Agache, unde se vorbește despre „voci distincte”, sincronizate cu fenomenul postmodernismului afirmat în planul literar larg românesc. Treptat se înmulțesc cercetările asupra poeziei din Voivodina, pe lângă un număr însemnat de articole publicate în publicațiile din Voivodina: „Libertatea”, „Lumina”, „Europa”, „Piramida”, „Tradiția”, apar contribuții importante și în volume de specialitate din România. În Serbia se publică teze de doctorat vizând acest subiect: Ionela Mengher, *Lumina (1947-1997): studiu monografic*, Panciova, Ed. Libertatea, 2000; Brândușa Juică, *Literatura română din Voivodina (1945-1989). La confluența a două culturi*, Zrenianin, Ed. ICRV, 2012; volume de critică literară: Mariana Dan, *Sufletul universal nu are patrie: studii de literatură română și sârbă*, Belgrad, Institutul pentru Editarea Manualelor, 1997; Mariana Dan, *Construcția și deconstrucția canonului identitar: creație și identitate în literatura română din Voivodina*, Panciova, Editura Libertatea, 2010; Marina Ancaitan, *Rostirea continuă*,

Panciova, Editura Libertatea, 2012; Virginia Popović, *Opinii și reflecții. I. Lirica românească din Voivodina*, Panciova, Editura Libertatea, 2013; Marina Ancaitan, *Alte rostiri continue*, Panciova, Editura Libertatea, 2016; Virginia Popović, *Opinii și reflecții. II. Studii asupra prozei românești din Voivodina*, Panciova, Editura Libertatea, 2016; antologii de texte critice asupra poeziei: Virginia Popović, *Pavel Gătăianțu. Contribuții la monografie*, Novi Sad, Editura InedCo, 2004; Florian Copcea, *Scurtă istorie a poeziei românești din Voivodina*, Drobeta Turnu Severin, Editura Lumina, 2002; cărți de critică a criticii românești din Serbia: Florian Copcea, *Virginia Popovici sau „paralaxele” criticii românești din Serbia*, Editura Grafix, Craiova, 2017, și cărți de antropologie culturală: Carmen Dărăbuș, Virginia Popović, *Literatura de limba română din Serbia și antropologia culturală*, Cluj-Napoca/Novi Sad, Editura Risoprint/Fond Europa, 2012 etc.

În ceea ce privește proza scrisă în Voivodina, ajungem la concluzia că în Voivodina au existat și încă mai există, dar tot mai puțin, prozatori cu talent, care rostesc adevăruri despre viață și care se perfecționează atent în observarea moravurilor societății în care trăiesc prin moștenire culturală de la generațiile anterioare de scriitori. Unii scriitori se bucură de o mai mare atenție a criticii, devin prin operele lor creatori de marcă, mai mult, puncte de referință pentru cercetări științifice la noi. Pentru cei care citesc revista „Lumina”, ziarul „Libertatea”, pentru elevii și studenții aliniați manualelor școlare și cursurilor universitare, prozatorii din Voivodina sunt autori care practică scrisul frumos, care se inspiră din universul rural și urban ai căror personaje deseori apar în cadre familiare cititorului nostru. În ultima vreme apar de sub tipar unele romane în Voivodina cu o largă arie de dezbateri etice, în primul rând sociale, sociologice iar uneori suntem tentați ca să scoatem dintr-un volum de proză, precum putem face dintr-unul de versuri, profilul autorului. Avem de-a face cu unele romane dense sub raport ideatic, moderne în compoziție și destul de epice în viziune, scrise de prozatori înzestrați, care imaginează pagini epice cu alură de obiectivare. În literatura românească din Voivodina va întâlni nu atât „conținut” încorporat în valori artistice perene, cât depozitarea ideilor estetice. Ceea ce se vede în numeroasele fragmente memorialistice „nu vedem întotdeauna prozatorul, ci omul adăpat la marea cultură, la izvoarele de prim ordin ale literaturii” (Ardeleanu, 1975: 38). Din istorie, filozofie, literatură și pictură, din arhive și din mari scriitori și excepționali artiști, autorii români din Voivodina extrage idei estetice pentru uzul său. Ideile lor, sunt de mare importanță pentru identitatea noastră, pentru descrierea vieții omului român de aici. Scriitorii cunoscuți la noi sunt adevărați prozatori, cărora schița (Ion Marcoviceanu), nuvela (Ion Bălan), romanul (Mihai Avramescu, Miodrag Miloș, Traian Doban, Radu Flora, Slavco Almăjan, Eugenia Bălțeanu, Mărioara Stojanović), reportajul și jurnalul de călătorie (Florin Ursulescu, Costa Roșu, Ana Niculina Ursulescu) le-a determinat locul lor în istoriile literare de la noi.

Literatura română din Voivodina a promovat încă de la primele încercări de creativitate tendința spre autenticitate, reușind să se bucure de propria identitate cu acel specific oferit de spațiul multicultural în care a evoluat. Scriitorii aparținând unei așa-zise „literaturi mici” (Flora, 1986: 9), în mare parte trecând prin „mari frământări și prefaceri din cadrul literaturilor iugoslave” (Ibidem), au fost întotdeauna în căutare de drumuri și expresii, au parcurs drumul de la un realism așa cum era înțeles în anii postbelici, până la găsirea de noi tipare, mai obiectiviste, mai largi, de transpunere a esenței literare în creația lor. Tendințele și posibilitățile noi de exprimare și de afirmare a personalității, individuale și sociale, au avut ecou în domeniul scrisului prin care au scos la iveală sensuri noi ale scrisului românesc pe aceste meleaguri. Reprezentanții cuvântului scris antebelic și-au etalat discursul liric sub imperiul unui mimetism specific literaturii populare, de multe ori lipsit de expresivitate artistică și care se înscrie **pe linia tradiționalismului, perceput ca loc de păstrare a identității naționale, chiar dacă perioada este puternic afectată de proletcultism, dar și de necesitatea de a supraviețui unor avataruri dezumanizante. Poezia scrisă imediat după război în Voivodina este una festivă (în primii ani postbelici) sau reflexivă, inspirată din folclor sau din poezia romantică românească.** Tematica multiplă, bogată și variată, îmbinarea elementelor limbii literare cu cele dialectale, diferite experiențe literare, uneori tendențioase, alteori

moralizatoare, transmutația de la sat la oraș, diferite opoziții și planuri inversate, precum și investigația psihologică, limbajul intelectualist, fraza complicată de conveniență, acțiunii stereotipe, toate aceste caracteristici antrenează cititorul voivodinean la o lectură captivantă. Uneori elementele poetice ușurează lectura iar alteori fraza devine greoaie din cauza abundenței de bănațenisme, maghiarisme sau calchieri din sârbă, iar acțiunile devin mai complicate. **Poeții Ion Bălan, Cornel Bălică și Ion Marcoviceanu realizează o restructurare a discursului, „renunțând la șabloanele dogmatismului post-semănătorist, ideologic, care anunța proletcultista limbă de lemn” (Copcea, 2018: 17) lirismul lor provocând „o ruptură de ordin estetic de corpul literaturii române poporaniste, în acea perioadă fără identitate proprie, cultivată în spațiul etnic din Serbia, unde bilingvismul și plurilingvismul deveniseră două realități ireductibile, existențiale pentru cultura minoritară românească” (Ibidem). Prin versurile lui Cornel Bălică, poezia se vectorizează în direcția unor forme poetice de avangardă, depărtându-se categoric de modelul tradiției literare poporaniste, iar Vasko Popa și Mihai Avramescu devin promotorii demistificării realului, ipostază în care, respingând ideea de mimesis, pledează pentru noile tendințe literare românești și pentru înnoirea discursului liric.**

Mai târziu, prin influența literaturii sârbe, a literaturii române interbelice, a suprarealiștilor români și a generației șazeciste din România, de partea aceasta a graniței dunărene a apărut generația de poeți, care se pronunță pentru o schimbare de paradigmă literară și se lansează în direcția modelului poetic al neomodernismului liricii europene și al celui autohton. Ana Niculina Ursulescu, Eugenia Bălțeanu, Aurel Mioc și Mărioara Sfera „au căpătat vocația aprofundărilor estetice, de natură narativă, intuitivă, eminentemente social-existențială” (Copcea, 2018: 44)

Totuși, prozatorii voivodineni au reușit să abordeze schița, nuvela, romanul în care abundă personaje imaginate, uneori parcă fotografiate, ceea ce înseamnă că observația socială și pictura moravurilor sunt elementele constitutive ale operelor de artă.

În proza românească din Voivodina se resimte o simbioză, mai bine zis o sinteză, între valorile tradiționale bănațene și valorile culturale românești și sârbești, pe care fiecare scriitor le-a însușit și le-a abordat în operele lor. Schița, chiar și reportajul sunt considerate un fel de exercițiu în vederea conceperii unor tomuri vaste, precum este cartea *Călătorii din amintiri*, I, II, III, de Costa Roșu, apărute în 2011, respectiv în 2014 și 2018. În ultimele două decenii de proză românească din Voivodina s-au înmulțit scrierile autoarelor de romane. De fiecare dată când apare o carte a cărui autor e de gen feminin, ea se consideră că aparține unei literaturi feminine, „producând astfel debate în care se face delimitarea prozei propriu-zise cu proza feminină, în care, până la urmă se ajunge la concluzia că orice autoare scrie proză propriu-zisă, care nu se deosebește nici prin univers nici prin sensibilitate de alte lucrări scrise de autori de sex opus” (Ardeleanu, 1975: 62).

Contribuția prozatoarelor din Voivodina, la consolidarea canonului modernist pe acest teritoriu, al cărui structură ar putea să fie continuu (re)interpretată. Demonstrația modernității romanelor scrise de autoarele din Voivodina atât prin problematica abordată, cât și prin tehnici narative și mijloace de expresie sunt în totalitate specifice modernismului. Autoarele din Voivodina au demonstrat o capacitate de a reînvia, pornind de la lectura unor documente din arhivă sau a cărților de istorie, coloratura morală și psihologică, cadrele spirituale ale unor persoane trăite cândva pe teritoriul Banatului sârbesc. Melancolia, singurătatea, tristețea, iubirea neîmplinită, nostalgia locurilor din tinerețe sunt teme majore ale prozei scriitoarelor voivodinene. Din proza românească din Voivodina lipsește o literatură despre care criticii nu referă dar pe care o citesc uneori cu reală plăcere: literatura de aventuri, literatura polițistă, literatura science-fiction sau literatura amalgam al acestora, cu mențiunea că prozatorii noștri sunt forme sublimate a unor autori de aventuri. La fel, în proza din Voivodina, foarte rar întâlnim medii social-umane exotice (în afară de jurnalul de călătorie). Pe de altă parte, se întâmplă foarte des în proza românească de pe aceste meleaguri ca scriitorii să treacă de la poezie la proză, sau de la istorie culturală, cercetare științifică sau lexicografie la jurnal de călătorie sau roman, ceea ce pentru literatura din Voivodina este un

lucru binevenit chiar dacă unii critici literari consideră că scriitorii care abordează mai multe genuri literare nu dau dovadă de egale virtuți și disponibilități ci de incertitudine. Ei fiind în continuă căutare a personalității artistice. În perioada de înflorire a literaturii din Voivodina, în deceniile cinci și șase ale secolului trecut, proză publică trei generații de romancieri; prima, este cea a „tradiționaliștilor”, cu intenții realiste și perspectivă narativă omniscientă, al cărei principal reprezentant a fost Mihai Avramescu, Ion Marcoviceanu, etc.; cea de-a doua, este *analitică*, intelectualistă și rafinată, avându-i ca exponenți pe Radu Flora, Ion Bălan, Miodrag Miloș etc.; în paralel și de multe ori cu întrepătrunderi, care fac analiza dificilă, s-a constituit un al treilea model, cu premise *postmoderniste*, cu aspect mai pronunțat experimental, predispus la comutări de perspective și jocuri textuale, ai cărui reprezentanți sunt Slavco Almăjan, Pavel Gătăianțu, Florin Ursulescu, Eugenia Bălțeanu, Ana Niculina Ursulescu, Mărioara Stojanović, etc. Investigarea principalelor aspecte, urmărește evidențierea și demonstrarea atât a varietății de manifestare a textului în proză, cât și capacitatea scriitorilor de a recrea, prin limbajul metaforic, un conținut nou, pentru a justifica încadrarea într-o tipologie sau alta. Prozatorii generației '80-'90 utilizează intertextualitatea, autoreferențialitatea, parodia, ironia pentru a transmite publicului un mesaj la fel de important și anume că literatura, arta în general, poate și trebuie să aibă în vedere și categoriile sociale marginalizate. Metaforele acestei generații sunt la fel de interesante și de productive, limbajul se îndreaptă spre argou ori exprimare agramată. Lexicul, îmbogățit cu formule din limbajul computerelor, din limbajul de specialitate al mass-mediei, din limba engleză, inovații care îndeamnă cititorul să participe activ la conturarea cărții și de a-l completa pe autor, apelând adesea la dialogul între scriitor și cititor. Apar dese experimente la care apelează autorii voivodinieni, precum în opera în proză a lui Pavel Gătăianțu, care se îndreaptă spre o arhitectură de tip special al cărții, cu „povestiri paralele”, autorul intenționând să distrugă tiparele, să facă decupaj de sentimente și evenimente, să pună cititorului cuvinte încrucișate de rezolvat și să-l antreneze în lectura textului pentru a-i descoperi capcanele cărții. Reclama comercială, textele utilitare, fragmente din articolele presei de scandal, balastul societății postmoderne, dezvăluie invazia realului crud în care trăim, amestecul de „erotic, thriller, social, politic”, care „șochează imaginile compuse din tăieturi regrupate în colaj” (Popa, 1997: 320). Comunicarea artistică este una din posibilitățile omului postmodern de a se transforma în creator de istorie și de lume. Romanul contemporan tinde să prezinte pe viu realitatea ca o rețea de interacțiuni subiective, polifonice, cu un șir lung de sensuri și semnificații, iar particularitatea noii lumi postmoderne este de a fi una interculturală, complexă, dialogică, interactivă, precum sunt în prezent scriitorii români din Voivodina.

Pe de altă parte, prin apariția generației postmoderniștilor, poezia începe să fie „contaminată” de un șir de idealuri artistice, poeții concepându-și „creația la confluența arhetipurilor pulsatorii a unei intertextualități ontologice” (Copcea, 2018: 152), demistificând realitatea estetică, codificând ficțiunea și discursul auctorial. În spațiul voivodinean, postmodernismul a contribuit la formarea unei noi concepții, textualiste, asupra lumii, propunând noi forme de expresie, iar discursul lirosofilor, de mare originalitate, axat pe reconfigurarea unor mitologii proprii, pe frontiere minoritare, face ca aceștia să devină voci poetice de prim rang ale literaturii române postmoderne voivodinene și nu numai. Descoperind destule modificări la nivelul tematicii și asigurând, astfel, o nouă viață limbii și literaturii române din Voivodina, reprezentanții importanți ai postmodernismului, Ioan Baba, Petru Cârdu și Ioan Flora, prin arta lor literară, utilizând forme de exprimare neconvențională (art-performance), rup legăturile cu tradiționalismul clasicist „din necesitatea de racordare la societatea post-industrială care impune alte structuri sociale, modificând vechile structuri antropologice” (Dărăbuș&Popović, 2012: 169). Prozaismul, trăsătură insinuată/invocatea deja în modernism, se prelungește și în postmodernism – consecință a unui alt ritm de viață, urbanizat și industrializat, al cronologiei prezente, deloc generoasă, cu ipostazele nostalgice, lirico-melancolice. Decorul poetic e reprezentat de viața aflată la răspântia dintre două milenii, când în spațiul balcanic se produc transformări sociale capitale, unde societate periclitată de conflicte, mai ales pe teritoriul ex-iugoslav, declanșează imagini poetice inedite,

senzaționale. Tendința poeților voivodineni postmoderni este de a reproduce natura în mod descriptiv, cu numeroase detalii, opusă atât stilizării, cât și idealismului sau simbolismului, având influențe asupra unor curente moderne precum suprarealismul, expresionismul, pictura naivă. Poeții apelează neintenționat la unele metode pozitivistice, reproducând realitatea cu o obiectivitate perfectă în toate aspectele sale, chiar și în cele vulgare. În peisajul liric bogat al literaturii de limba română din Voivodina, poezia se întoarce spre interior, reprezentând mai curând modernismul neoexpresionist, structurat în jurul unor motive literare (de ex.: puiul de cuc, cuvântul, lumina, întunericul). Ioan Baba, poet autentic voivodinean, face parte din filonul postmodern voivodinean, fiind un poet **„recuperator de mituri despre care nu poți emite judecăți decât raportându-te deopotrivă la real, la imaginar și la metafizic”**. Poetica lui Ioan Baba este comentată, de criticii literari sârbi și români, ca fiind privilegiul creatorului de a aduce prospețime într-un univers deja saturat estetic de narațiuni lirice, depoetizante. Versurile lui Ioan Baba sunt concentrate, ermetice, în timp ce densitatea imagistică are rolul de a sugera ritmul rapid al existenței, dinamismul vieții cotidiene. Petru Cârdu, poet familiarizat cu orientările literare europene moderne, înscris pe linia suprarealismului, cu o extraordinară cunoaștere a avangardei poetice (îndeosebi a celei românești, pe care a interiorizat-o prin traduceri proprii în Serbia), creează o poezie care întemeiază o lume distinctă. Istoricul literar Florian Copcea face observație asupra liricii lui Petru Cârdu care: „nu se lasă ușor descoperită la o lectură sumară”, ea fiind „încărcată de nostalgii și revelații” sau „abstractă” și „secretă” (Copcea 2018: 160) lucru care îl dezorientează pe cititor. Poezia lui Petru Cârdu este aflată, „într-o vitală ascensiune spre un echilibru pândit tot timpul de substanțialități ideatice, relevă o transrealitate despuiată de orice element tradițional” (Ibidem)

Particularitățile acestei literaturi minoritare într-un spațiu lingvistic majoritar au fost determinate și de o mai directă deschidere către cultura occidentală. Florian Copcea, pentru prima dată în literatura de expresie românească din Voivodina, scoate în evidență scriitorii transmoderniști, Pavel Gătăianțu și Nicu Ciobanu, cărora le sunt „specifice meditația, construcția și deconstrucția, sensul și nonsensul, ordinea și anarhia, textul și intertextul, logicul și illogicul, absurdul și raționalul” (Ibidem, 171) Poeții nu resping trecutul cultural, ci îl absorb și-l redistribuie în câmpul creației. Caracteristicile poeziei lui Pavel Gătăianțu, ca de pildă autoreferențialitatea, demitizarea, ironia, reacția de opoziție împotriva oricărui canon și împotriva regulilor clasice, intertextualitatea, au determinat criticii să îl integreze postmodernismului și să îl apropie de optzeciști. O caracteristică specifică poeziei acestor poeți este aceea de a experimenta o anumită simbolistică, utilizând „parodia, sarcasmul, colajele, imitațiile, calambururile, teribilismele [...] demitizarea, încercând totuși să-și păstreze identitatea prin nota de originalitate a rostirii lirice” (Catinca Agache, 2010: 186). Pavel Gătăianțu „agreează mizele programului poetic postmodern, dovedește la tot pasul teribilism, e un nonconformist și un abil regizor (...) care înțelege că noua ofensivă lirică cere înlocuirea rețetelor, racordându-se noii sensibilități în marș” (Adrian Dinu Rachieru). Poezia devenind de acum un permanent exercițiu de autoreferențialitate, scriitorul situându-se pe sine în direct dialog cu lumea, își poartă „eul” în pelerinaj într-un timp și într-un spațiu neprielnic, agresiv.

Bibliografie

- Agache, Catinca (2010). *Literatura română din Voivodina*. Panciova: Editura Libertatea.
Ancaițan, Marina (2012). *Rostirea continuă*. Panciova: Editura Libertatea.
Ardeleanu, Virgil (1975). *Prozatori și critici*. Cluj-Napoca: Editura Dacia.
Avramescu, Mihai (1986). *Opere alese. Proza. I*. Panciova: Editura Libertatea.
Baba, Ioan (1996). *Compendiu bibliografic*. Novi Sad: Editura Lumina.
Bana, Ioan (2017). *Banatul în memoria clipei*. Panciova: Editura Libertatea.
Baba Ioan (2016). *Lumina- contribuții monografic-bibliologice*. Panciova: Editura Libertatea.

- Barbu, Vasa, Ciobanu, Nicu, Roșu, Costa (2008). *Pe aripile inspirației*. Panciova: Editura Libertatea.
- Copcea, Florian (2018). *O istorie a liricii românești din Serbia*, Panciova: Editura Libertatea.
- Copcea, Florian (2002). *Scurtă istorie a poeziei românești din Voivodina*. Drobeta Tr. Severin: Editura Lumina.
- Dan, Mariana (2010). *Construcția și deconstrucția canonului identitar*. Panciova: Editura Libertatea.
- Dărăbuș, Carmen & Virginia Popović (2012), *Literatura de limba română din Serbia și antropologia culturală*, Cluj-Napoca: Editura Risoprint&Novi Sad: Ed. Fond Europa.
- Deaconescu, Ion (1989). *Poezie și epocă*. Panciova: Editura Libertatea.
- Flora, Radu (1986). Prolog la opera literară a lui Mihai Avramescu, *Opere alese, I*, Panciova: Editura Libertatea.
- Popa, Ștefan N. (1997). *O istorie a literaturii române din Voivodina*.Panciova: Editura Libertatea.
- Popović, Virginia (2004). Pavel Gătăianțu. *Contribuții la monografie*. Novi Sad: InedCo.

